

Milevsko

Emanuel Oppenheimer

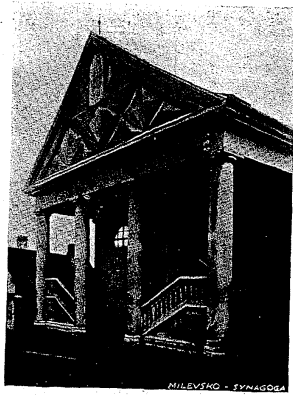
Josef Kraus

Julius Bloch

Žofie Vrkočová

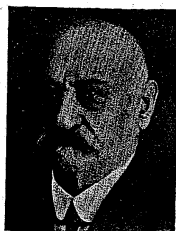
Synagoga (vnějšek)

Synagoga (vnitřek)

Samuel Ferda

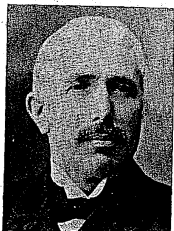
Bernard Kafka

Rb. Dr. Bedřich Šnabl

Karel Weil

Hynek Vrkoč

Geschichte der Juden in Münchengrätz.

Bearbeitet von

V. Pařík, Stadtchronist, Münchengrätz.

Kdy bylo město založeno, není známo, ale na začátku XI. stol. jmenuje se tu Heřman z Ralska (1054), jenž tu založil cisterciácký klášter r. 1144 nebo 1145, hojně nadaný. Město vyrostlo z původní rybářské osady Rybitví s farním kostelem, rozkládajícím se v nynější dělení části města. Později začalo se stavěti na vyvýšené planině a po splynutí obou těchto částí vzniklo původní město Hradiště. Jako město připomíná se Hradiště r. 1556 a r. 1557 seděl tu Jindřich Zibřid z Velechova.

J. V. Šimák v díle „*Dějinné paměti okresu mnichovohradištského*“ na str. 184 píše: Hradiště dostalo se Zibřidovi. Příslušelo k němu: město Hradiště s Rybitvím, se vším příslušenstvím, průhony, obcemi, lidmi osedlými i zběhlými, širotky i vdovami, platy i důchody peněžitými, šenkovními, kurní, vejci, ospy obilními, robotami, kopaninami, podacím kostelním v Rybitví, varným, tržným, jarmarečným, platem z krámů masných, z vína, od Židů i s vůlí všelijakou. Mistopis města Mn. Hr. okolo r. 1600: V kopci pod kostelem mezi hradbami trvala 1 chalupa, nyní zhořená (č. 63 a 72), 1 pod skalkou při úvoze (č. 229) a 2 ve svahu (kde dnes č. 64—71), vpravo při cestě ke strouze 3 chalupy (č. 227—230, 225, 226, 222—223) a veliký dvůr se sladovnou a při svažité cestě k lázni vlevo dva dvorce (z nich jeden, tuším, potom židovský VI a V a 56). (Šimák, n. str. 225.) Židé pod ochranou pánů r. 1557 přebývali jen tři, platíce za to po 1½ kopě panskému důchodu. Adam, syn Jindřicha Zibřida z Velechova, jenž zemřel r. 1576, odkázal Hradiště manželce Krescencii, provdané později za Kristofa Budovce. Synovec Václ. z Budova!) zdědil r. 1602 Hradiště. (Šimák, n. str. 227.)

Václavem Budovcem z Budova dostalo zboží pána dobrotivého. Vyprosil městu privilej na 4 výroční trhy, zlepšil právo dědičné, vzdal se platů z trhů a jarmarků i cla ve prospěch obce, dal 33 měšťanům právo várečné a připojil ke Hradišti Klášter.

V té době dařilo se v Hradišti živnostem znamenitě, zvláště cechu řeznickému, kde počet mistrů vzrostl na 17 i utvrdil se znovu pořádkem a roku 1602, dne 30. července, vyprosil si od vrchností artikuly, aby se jimi řídili. V nichž jest učiněna první obšírná zmínka o Židech ve městě. Jeden artikul jest celý věnován Židům a zní takto: Židé, kteříž by se zde v Hradišti a kdekoli v gruntech svých zdržovali, poněvadž ti k veliké překážce a škodě téměř řemeslu řeznickému jsou, dobytek všelijaký bijí, její pokoutně zde i po vesnicích prodávají, protož aby oni Židé nyní i potom nižádným vymyšleným způsobem žádného dobytka nebili; a pokudž by se i potom toho dopustili, budou moci řezníci a mistři jim takové maso pobrati, tolikrát, kolikrát toho by se dopustili, je do špitálu a do školy, též do šatlavy vězňům dáti. Pakliže by chtěli

Dějiny Židů v Mnichově Hradišti.

Zpracoval

V. Pařík, t. č. kronikář města Mnichova Hradiště.

Židé maso míti, budou moci sobě od řezníků koupiti a zařezati buď skopového, telecího i hovězího dobytka“).

Po stěti Václ. Budovce z Budova byl statek jeho zabrán od královské komory a prodán r. 1622 Albrechtu z Waldstýna. Od doby té žili Židé v Hradišti klidně. Kdy bylo nařízeno, aby si Židé zřídili zvláštní obec, volili své starší, kteří vybírali dávky a své příslušníky vedli v řádné patnosti, není přesně známo. Matrika zemřelých a narozených jest vedena od roku 1788 až po naše časy. Židé měli zde své „ghetto“ v dolní části města v nynější ulici Havičkově. Domy této židovské čtvrti označeny byly druhy římskými číslicemi I, II, III, IV, V, VI/1, VI/2, VII, VIII, IX, X, XI. Ghetto bylo uzavíráno každý večer dle dočbované tradice „řetězem“.

Ž. o. byla od městské obce hradištské úplně nezávislou i zřídila si vlastní soukromou školu s vyuč. jazykem německým (parc. 309/1, čp. 58), synagogu (parc. č. 309/1, čp. 311) a vlastní hřbitov, který se prostírá od města na západ na vysoké skále nad řekou Jizerou a měl býti v roce 1710 založen“).

V matrice zemřelých z r. 1787 na titulní desce uvnitř jest vlepen list s následujícím zněním: Wir Endesgefertigten Vorsteher der hierortigen jüdischen Beerdigungsbrüderschaft bezeugen hiermit laut Sterbeprotocol folio 73 zur Steuer der Wahrheit öffentlich, dass Salomon Pick aus Dobrovan, Herrschaft Krzinetz Bunzlauer Kreises im Jahr 1792, schreibe Eintausend siebenhundert neunzig und zwey gestorben und hierorts beerdigt worden. Münchengrätz, den 25. September 1837“).

Podepsáni: Josef Kompert, Beerdigungsbrüderschafts-Vorsteher. B. Wolf Iserstein.

Jak vidno z výše citovaného záznamu v knize zemřelých z té doby (1788—1823), byli sem pohřbíváni Židé zdaleka, mimo okres mnichovohradištský též z Mimoně, Dolního Bousova, Rožďalovic u Jičína, Domoušnic a Přepě u Turnova.

Stavba synagogy spadá tuším asi do té samé doby konce 18. stol., poněvadž v knize „*Buch über sämtliche Sitzplätze in der Synagoge zu Münchengrätz*“ se připomíná, že zaplatil z místa Samuel Kantor dne 26. srpna 1799 13 zlatých 51 kr. Soukromá škola židovská založena byla počátkem století devatenáctého. Obec, která nesla název Israelitische Kultusgemeinde in Münchengrätz (Náboženská obec židovská v Mnich. Hradišti), řídil starší obce (starosta), který měl k ruce obec. písaře, pokladníka, kantora (rabína), košeráka, sluhu a kosteínka. Košerák měl právo porážeti rituálně dobytek a maso z něho rozprodávati mezi své souvěrce.

Jedním z nejdůležitějších oborů obce. hospodářství byla humaní a charitativní péče o chudé Židy, která